

Helsinki 29.9.2011

Suomen Akatemian tutkijakoulutukiryhmälle

Asia: Professoriliiton lausunto Suomen Akatemian asettaman tutkijakoulutukiryhmän ehdotuksista 20.6.2011 tutkijakoulutuksen kehittämiseksi Suomessa

Tutkijakoulutukiryhmä ei ole pyytänyt Professoriliitolta lausuntoa ehdotuksista 20.6.2011. Liitto katsoo kuitenkin aiheelliseksi lausua asiasta seuraavin perustein:

Kuten tiivistelmässä todetaan, tohtorikoulutus perustuu tohtorikoulutettavan ja ohjaajan ohjaussuhteeseen. Käytännössä professorit kouluttavat Suomessa kaikki tohtorit. Yliopistojen tuloksellisuutta mitataan mm. tohtorintutkintojen ja professorien välisellä lukumääräsuhteella. Tohtorikoulutuksessa on selvästi kyse myös professorien asiasta. Professorit ovat organisoituneet Professoriliiton kautta.

Yleisarvio ehdotuksista

Ehdotuksissa korostetaan eri yhteyksissä tutkijankoulutuksen merkitystä yhteiskunnalle. Tarkastelunäkökulma on ehkä hiukan liikaa kilpailukykyä korostava. Tohtorikoulutuksen yhteydessä saatavalla tiedolla on itseisarvoa myös sivistyksen kannalta.

On hyvä, että tutkijankoulutus on aika ajoin perusteellisemmän tarkastelun ja keskustelun kohteena. Tutkijakoulutukiryhmän ehdotukset eivät kuitenkaan olisi vaikutuksiltaan kovin mullistavia. Tutkijakoulutukiryhmä ehdottaa mm. sitä, että yliopistoissa olisi yleensä yksi tutkijakoulu. Useissa yliopistoissa on jo menty tähän suuntaan. Tukiryhmän ehdotuksilla kuitenkin luodaan ja vahvistetaan yhteisiä pelisääntöjä, mikä on hyvä asia. Myös ehdotettua käsitteiden yhtenäistämistä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena.

Tukiryhmä ehdottaa nykyistä selkeämpää yliopistojen roolia tutkijankoulutuksessa. Tämä on kannatettavaa.

Tohtorikoulutus ja tutkijankoulutus

Kaikki tohtorit saavat valmiudet toimia tutkijana. Jokainen tohtori ei kuitenkaan käytännössä toimi tutkijana. Tohtoritutkinnon suorittaneita tarvitaan yhteiskunnassa muissakin tehtävissä kuin tutkijoiden tehtävissä, esimerkiksi johtavissa asemissa julkishallinnossa, talouselämässä tai

kolmannella sektorilla. Tätä taustaa vasten on paikallaan tarkastella nimikkeellisesti erikseen tohtorikoulutusta ja tutkijankoulutusta.

Tutkijakoulu-käsite juontuu englannin kielestä ja soveltuu suomen kieleen huonosti, koska kyse ei ole koulumaisesta opiskelusta. Tohtorikoulutus on yliopistollista toimintaa, minkä tulisi näkyä myös nimessä.

Liitto on lausunnossaan 25.4.2008 opetusministeriölle Neliportainen tutkijaura-muistiosta todennut mm. seuraavaa: Ensimmäiselle portaalle sijoitettavia kutsutaan nuoremmiksi tutkijoiksi. Yliopistojen osalta tämä on uudenlainen järjestely. Liitto hyväksyy tämän järjestelyn.

Valmistumisajat

Tutkijakoulutukiryhmä ehdottaa tavoitteeksi, että päätoimisen tohtorikoulutettavan opiskeluaika on neljä vuotta. Tätä aikaa voidaan harkinnanvaraisesti pidentää. Osa-aikaisella tohtorikoulutettavalla osa-aikaisuus pidentää valmistumisaikaa.

Liitto lähtee siitä, että joitakin aikarajoja tulee noudattaa ja asettaa. Tohtorintutkinnon elinikäinen suoritusoikeus ei voi ohjaajan kannalta tulla kysymykseen. Liiton käsityksen mukaan esimerkiksi neljän vuoden valmistumisaika ei ole ohjaajista kiinni.

Määrälliset tavoitteet

Tukiryhmä ehdottaa, että tohtorintutkintojen määrällisistä koulutusaloittaisista tutkintotavoitteista luovutaan. Yliopistot arvioivat omalta osaltaan aloittaista tohtoritarvetta ja ottavat sen huomioon myöntäessään jatko-opiskeluoikeuksia. Näin voidaan menetellä.

Tukiryhmän raporttiin sisältyy tohtoreiden työllistymistarkastelua. Työryhmän käsityksen mukaan tohtorit ovat sijoittuneet työelämään verraten hyvin. Tukiryhmä pohdiskelee myös tohtorien lisäämis- ja vastaavasti vähentämistarpeita eri aloilla. Tältä osin tarkastelu on jossain määrin hapuilevaa.

Tukiryhmä toteaa aivan oikein, että Suomi menestyy hyvin vertailtaessa tutkimustyötä tekevien määriä OECD-maissa. Tutkijankoulutuksen saaneiden osuutta tutkimustyötä tekevistä on tukiryhmän mukaan kuitenkin nostettava. Tavoite on hyvä.

Tukiryhmän raporttiin ei sisälly tohtorintutkintojen vuosittaista kokonaismäärätavoitetta. Tämä tulee esiin muissa yhteyksissä, mm. valtion talousarvioesityksestä, jossa tavoitteeksi on asetettu 1600 tohtorintutkintoa vuonna 2012.

Ohjaussuhteeseen liittyviä kysymyksiä

Raportin mukaan tohtorikoulutus perustuu tohtorikoulutettavan ja ohjaajan väliseen ohjaussuhteeseen. Opiskelija perehdytetään tohtorikoulutettavan oikeuksiin ja velvollisuuksiin, joista on tukiryhmän mukaan suositeltavaa sopia kirjallisesti. Tähän liittyy myös henkilökohtainen opintosuunnitelma.

Ohjaussuhteeseen liittyy juridisia vaikutuksia. Näitä kysymyksiä ei kuitenkaan ole pohdittu ainakaan riittävästi. Ohjaussuhde tuo mukanaan puolin ja toisin oikeuksia ja velvollisuuksia. Ohjaaja ei ilmeisesti aina voi tarkkaan tietää, mihin hän sitoutuu.

Yleisesti voidaan todeta, että ohjaaja ei voi olla vastuussa siitä, että tohtorikoulutettavasta tulee tohtori. Luonnollisesti ohjaaja tukee tohtoriksi valmistumista, mutta vastuu tästä on tohtorikoulutettavalla itsellään. Ohjaajaa ei myöskään pidä asettaa vastuuseen rahoituksen saamisesta ja riittämisestä.

Raportissa todetaan, että ohjattavien lukumäärän on oltava kohtuullinen. Tämä on tärkeä havainto. Vaikka ohjaustehtävä on keskeinen professorin tehtävä, professorilla on aina myös muita tärkeitä tehtäviä.

Eräitä muita havaintoja

Raportissa käsitellään melko laajasti kansainvälisyyttä. Hyvä toteamus on, että ulkomaalaisten osallistuminen tohtoriohjelmiin ei voi olla niiden laadun kriteeri.

Raportissa korostetaan yliopistojen merkitystä tutkijakoulutuksessa. Tämä on aivan oikein. Yliopistolla on autonomia. Autonomia tulee voida näkyä keskeisesti myös tohtorikoulutuksessa. Liian kaavamaisin säännöksiin tai ohjeisiin ei tule pyrkiä. Uusille tilanteille, tieteenaloille ja rahoituskanaville tulee varata riittävästi mahdollisuuksia.

Professoriliitto-Professorsförbundet ry

Maarit Valo

Maarit Valo
puheenjohtaja

Jorma Virkkala
toiminnanjohtaja